YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO

12 päivänä syyskuuta 2000 *

Yhdistetyissä asioissa C-180/98—C-184/98,

jotka Kantongerecht te Nijmegen (Alankomaat) on saattanut EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan (josta on tullut EY 234 artikla) nojalla yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäviksi saadakseen tässä kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevissa asioissa

Pavel Pavlov ym.

vastaan

Stichting Pensioenfonds Medische Specialisten

ennakkoratkaisun EY:n perustamissopimuksen 85, 86 ja 90 artiklan (joista on tullut EY 81, EY 82 ja EY 86 artikla) tulkinnasta,

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN,

toimien kokoonpanossa: presidentti G. C. Rodríguez Iglesias, jaostojen puheenjohtajat J. C. Moitinho de Almeida (esittelevä tuomari), D. A. O. Edward, L. Sevón ja R. Schintgen sekä tuomarit P. J. G. Kapteyn, C. Gulmann, J.-P. Puissochet ja M. Wathelet,

* Oikeudenkäyntikieli: hollanti.

julkisasiamies: F. G. Jacobs,
kirjaaja: johtava hallintovirkamies D. Louterman-Hubeau,

ottaen huomioon kirjalliset huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— Stichting Pensioenfonds Medische Specialisten, edustajinaan asianajajat E. H. Pijnacker Hordijk, Bryssel ja C. J. J. C. van Nispen, Haag,

— Alankomaiden hallitus, asiamiehenään ulkoasiainministeriön eurooppa-oikeuden osaston osastopäällikkö M. A. Fierstra,

— Kreikan hallitus, asiamiehinään valtion oikeudellisen neuvoston oikeudellinen asiamies V. Kyriazopoulos ja ulkoasiainministeriön Euroopan yhteisöjä koskevia asioita hoitavan erityisosaston asianajaja G. Alexaki,

— Ranskan hallitus, asiamiehinään ulkoasiainministeriön oikeudellisen osaston jaostopäällikkö K. Rispal-Bellanger ja saman osaston ulkoasiainsihteeri C. Chavance,

— Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään oikeudellisen yksikön virkamiehet W. Wils ja H. van Vliet,

ottaen huomioon suullista käsittelyä varten laaditun kertomuksen,

kuultuaan Stichting Pensioenfonds Medische Specialistenin, Alankomaiden hallituksen, Kreikan hallituksen ja komission 11.1.2000 pidetyssä istunnossa esittämät suulliset huomautukset,

kuultuaan julkisasiamiehen 23.3.2000 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Kantongerecht te Nijmegen on esittänyt yhteisöjen tuomioistuimelle 8.5.1998 tekemillään viidellä päätöksellä, jotka ovat saapuneet yhteisöjen tuomioistuimeen 15.5.1998, EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan (josta on tullut EY 234 artikla) nojalla kolme ennakkoratkaisukysymystä EY:n perustamissopimuksen 85, 86 ja 90 artiklan (joista on tullut EY 81, EY 82 ja EY 86 artikla) tulkinnasta.

2 Nämä kysymykset on esitetty viidessä asiassa, joissa asianosaisina ovat yhtäältä erikoislääkärit Pavlov, Van der Schaaf, Kooyman, Weber ja Slappendel (jäljempänä Pavlov ym.) sekä toisaalta Stichting Pensioenfonds Medische Specialisten (erikoislääkärien eläkekassa, jäljempänä Pensioenfonds) ja jotka koskevat sitä, että Pavlov ym. ovat kieltäytyneet maksamasta Pensioenfondsin vakuutusmaksuja erityisesti sen vuoksi, että pakollinen eläkekassaan kuuluminen, jonka perusteella näitä vakuutusmaksuja vaaditaan heiltä, on heidän mukaansa ristiriidassa perustamissopimuksen 85, 86 ja 90 artiklan kanssa.

Kansallinen lainsäädäntö

3 Alankomaiden eläkejärjestelmä muodostuu kolmesta osasta.

4 Ensimmäinen näistä on lakisääteinen peruseläke, jonka valtio myöntää Algemene Ouderdomswetin (yleinen vanhuuseläkelaki) ja Algemene Nabestaandenwetin (yleinen perhe-eläkelaki) mukaisesti. Tämän pakollisen lakisääteisen järjestelmän mukaan kaikilla on oikeus pieneen eläkkeeseen, jonka suuruus ei riipu aiemmin tosiasiallisesti saadusta palkasta ja joka lasketaan lakisääteisen vähimmäispalkan perusteella.

5 Toisena järjestelmän osana ovat lisäeläkkeet, joita myönnetään palkkatyön tai itsenäisen ammatinharjoittamisen perusteella ja jotka useimmiten täydentävät peruseläkettä. Näitä lisäeläkkeitä hallinnoidaan yleensä sellaisten kollektiivisten järjestelmien mukaisesti, joita sovelletaan tiettyyn toimialaan tai ammattikuntaan tai tietyn yrityksen työntekijöihin, ja hallinnoinnista vastaavat eläkekassat, joihin kuuluminen on — kuten nyt esillä olevissa asioissa — tehty pakolliseksi muun muassa Wet van 29 juni 1972 betreffende verplichte deelneming in een beroepspensioenregelingin (29.6.1972 annettu alankomaalainen laki pakollisesta kuulumisesta ammatilliseen eläkejärjestelmään; jäljempänä BprW) nojalla.

6 Kolmantena eläkejärjestelmän osana ovat yksilölliset eläke- tai henkivakuutussopimukset, joiden tekeminen on vapaaehtoista.

7 BprW:n 1 §:n 1 momentin b kohdan mukaan ammattikuntaan kuuluvana pidetään luonnollista henkilöä, joka tietyllä ammattialalla harjoittaa siihen kuuluvaa ammattia.

8 BprW:n 2 §:n 1 momentin mukaan sosiaali- ja työministeri voi yhden tai useamman riittävässä määrin kyseistä ammattialaa edustavaksi katsomansa ammattialajärjestön hakemuksesta määrätä pakolliseksi kyseiseen ammattikuntaan kuuluvien henkilöiden perustamaan ammatilliseen eläkejärjestelmään kuulumisen kaikille kyseiseen ammattikuntaan kuuluville henkilöille tai kyseiseen ammattikuntaan kuuluvien henkilöiden tietyille ryhmille. Ammattialajärjestön ministerille osoittama hakemus on tätä ennen pitänyt julkaista, jotta kolmannet, joita asia koskee, voivat esittää kantansa. Ennen päätöksentekoa ministeri voi kuulla Sociaal-Economische Raadia (sosiaali- ja talousasioiden neuvosto) ja Verzekeringskameria (vakuutuslautakuntaa).

9 BprW:n 2 §:n 2 momentin mukaan ammatillinen eläkejärjestelmä voidaan toteuttaa seuraavalla kolmella tavalla:

a) perustetaan ammatillinen eläkekassa, joka toimii tämän järjestelmän ainoana täytäntöönpanoelimenä

b) kyseiseen ammattikuntaan kuuluvat velvoitetaan ammatillisen eläkejärjestelmän toteuttamiseksi tekemään henkilökohtaisia vakuutussopimuksia oman vapaan valintansa mukaisesti edellä a) kohdassa mainitun ammatillisen eläkekassan kanssa, kunhan tämä on ammatillisen eläkejärjestelmän mukaan mahdollista, tai sellaisen vakuutuksenantajan kanssa, jolla on vaadittu toimilupa, tai

c) perustetaan eläkejärjestelmä, jonka yksi osa vastaa edellä a) kohdassa tarkoitettua muotoa ja toinen osa edellä b) kohdassa tarkoitettua muotoa.

10 BprW:n 2 §:n 3 momentissa täsmennetään, että jotta ammattialajärjestö voisi pyytää, että sen perustamaan ammatilliseen eläkejärjestelmään kuuluminen määrättäisiin pakolliseksi, ammattialajärjestön on perustettava oikeushenkilö, joka toimii

a) joko eläkekassana, joka panee eläkejärjestelmän täytäntöön, tai

b) valvontaelimenä, joka valvoo sitä, että kyseiseen ammattikuntaan kuuluvat noudattavat velvollisuutta hankkia itselleen vakuutus BprW:n 2 §:n 2 momentin b kohdan mukaisesti, tai

c) osittain eläkekassana ja osittain valvontaelimenä.

11 BprW:n 2 §:n 4 momentin mukaan järjestelmän pakottavuudesta seuraa, että niiden, joihin järjestelmää sovelletaan, on noudatettava heitä koskevia kyseisen oikeushenkilön perustamiskirjan ja sääntöjen määräyksiä.

12 BprW:n 2 §:n 6 momentissa toimivaltaiselle ministerille annetaan oikeus kumota järjestelmään kuulumispakko. Kyseisen lain 2 §:n 7 momentissa täsmennetään, että järjestelmään kuulumispakko kumotaan, jos kyseisen oikeushenkilön taloudelliseen perustaan tai perustamiskirjaan ja sääntöihin tehdään muutoksia, ellei ministeri ole ilmoittanut, että hänellä ei ole mitään näitä muutoksia vastaan. Ennen päätöksentekoa ministeri voi kuulla talous- ja sosiaaliasioiden neuvostoa ja vakuutuslautakuntaa.

13 BprW:n 5 §:n 1 momentissa säädetään, että ministeri ei voi hyväksyä hakemusta järjestelmään kuulumisen tekemisestä pakolliseksi, jos tietty määrä edellytyksiä ei täyty. Niinpä ammattikuntaan kuuluville on ilmoitettava ammattialajärjestön aikomuksesta hakea päätöstä, jolla järjestelmään kuuluminen tehdään pakolliseksi; järjestelmällä on oltava sellainen taloudellinen perusta, jonka vakavaraisuus todetaan perustellussa vakuutusmatemaattisessa laskelmassa, ja eläkekassan perustamiskirjan ja sääntöjen on oltava BprW:ssä säädetyn mukaisia ja niiden on riittävässä määrin taattava eläkekassassa vakuutettujen ja muiden, joita asia koskee, edut.

14 BprW:n 8 §:n 1 momentissa täsmennetään, että oikeushenkilön perustamiskirjassa ja säännöissä on oltava määräyksiä, jotka koskevat muun muassa sen ammattialan määritelmää, jolla eläkejärjestelmää sovelletaan, oikeushenkilön hallintoa, vakuutettujen oikeuksia ja velvollisuuksia samoin kuin sitä tapaa, jolla järjestelmässä suhtaudutaan sellaisiin henkilöihin, jotka suhtautuvat varauksellisesti kaikenlaisiin vakuutuksiin.

15 BprW:n 8 §:n 2 momentin mukaan sen oikeushenkilön, joka toimii eläkejärjestelmää hallinnoivana eläkekassana, perustamiskirjassa ja säännöissä on vielä mainittava tietty määrä muita seikkoja. Nämä seikat koskevat muun muassa tulojen hankkimista ja varojen sijoittamista.

16 BprW:n 8 §:n 3 momentissa toimivaltainen ministeri valtuutetaan antamaan kyseisen pykälän kahdessa ensimmäisessä momentissa lueteltuja seikkoja koskevia ohjeita. Niinpä ministeri on antanut ohjeita siitä tavasta, jolla on suhtauduttava sellaisiin henkilöihin, jotka suhtautuvat varauksellisesti vakuutusten ottamiseen. Nämä henkilöt voidaan vapauttaa velvollisuudesta kuulua ammatilliseen eläkejärjestelmään, jos he voivat osoittaa, että he eivät ole turvautuneet minkäänlaiseen vakuutukseen.

17 BprW:n 9 ja 10 §:ssä säädetään, kuinka ammatillisen eläkekassan on hoidettava keräämiään varoja. Kyseisen lain 9 §:n mukaan eläkekassan on lähtökohtaisesti

siirrettävä tai jälleenvakuutettava eläkevastuisiin liittyvät riskit tekemällä sopimuksia vakuutusyhtiöiden kanssa. BprW:n 10 §:n mukaan eläkekassa kuitenkin voi poikkeuksellisesti itse omalla vastuullaan hallinnoida kerättyjä varoja ja sijoittaa ne, jos se esittää valvontaviranomaisille toimintasuunnitelman ja vakuutusmatemaattisen laskelman, josta ilmenee, kuinka se aikoo hallinnoida sijoitusriskiä ja vakuutusmatemaattista riskiä. Lisäksi tälle suunnitelmalle on saatava vakuutuslautakunnan hyväksyntä.

18 BprW:n 12 §:ssä säädetään vielä, että sellaisen eläkekassan taseesta, joka vastaa omien varojensa hallinnoinnista, on ilmettävä, että eläkekassan varat riittävät sen eläkevastuiden kattamiseen. BprW:n 9 §:n 2 ja 3 momentin ja 10 §:n 2 momentin mukaan ammatillisen eläkekassan on esitettävä säännöllisin väliajoin vakuutuslautakunnalle selvityksiä, joista täydellisesti ilmenee sen taloudellinen tilanne ja jotka osoittavat sen noudattavan lakisääteisiä edellytyksiä. Vakuutuslautakunta harjoittaa varojen valvontaa koskevaa tehtäväänsä kyseisten selvitysten perusteella.

19 BprW:n 26 §:ssä täsmennetään, että erityisissä yksittäistapauksissa sosiaali- ja työministeri voi myöntää poikkeuksen tietyistä BprW:n säännöksistä. Hän voi muun muassa myöntää vapautuksen järjestelmään kuulumispakosta tietyksi ajanjaksoksi tai toistaiseksi ehdoitta tai siten, että tälle vapautukselle asetetaan ehtoja.

20 Alankomaiden hallituksen yhteisöjen tuomioistuimen kirjallisesti esittämiin kysymyksiin antamasta vastauksesta ilmenee, että ministeri voi myöntää vapautuksen järjestelmään kuulumispakosta vain erityistilanteissa, joissa BprW:n järjestelmällisestä soveltamisesta aiheutuisi suhteettoman suuri vahinko yksittäisille intresseille ja joissa kyseinen eläkekassa ei olisi toteuttanut tällaisten seurausten välttämiseksi toimenpiteitä. Ministerille annetulla mahdollisuudella myöntää tällaisia vapautuksia ei pyritä tarjoamaan muutoksenhakukeinoa eläkekassan sellaiseen päätökseen, jolla evätään vapautus pakollisesta kuulumisesta järjestelmään.

21 BprW:n 27 §:n mukaan järjestelmään kuulumisvelvollisuuden noudattamatta jättäminen on rangaistava teko.

22 BprW:n 31 §:n mukaan ammatillinen eläkekassa voi lähettää maksamattomien vakuutusmaksujen perimiseksi maksukehotuksia.

23 BprW:hen johtaneessa lakiehdotuksessa esitettyjen perustelujen mukaan kyseisessä laissa tarkoitetun "kollektiivisen järjestelmän" tavoitteena on sen mahdollistaminen, että "eläkkeensaajien tulot mukautetaan yleiseen tulotason nousuun", se, että ammattikuntaan kuuluvat nuoremmat henkilöt osallistuvat "ammattikuntaan kuuluville vanhemmille henkilöille maksettavista etuuksista aiheutuvaan korkeampiin kustannuksiin sellaisen järjestelmän kautta, jossa sovelletaan vakuutusmaksujen tasaamista, tai sen muunnelmien kautta" ja "siihen varautuminen, että eläkeoikeuksia myönnetään järjestelmän voimaantuloa edeltäviltä vuosilta". Nämä tavoitteet voidaan saavuttaa vain yhteisellä järjestelmällä, "kunhan se lähtökohtaisesti koskee kaikkia kyseiseen ammattikuntaan kuuluvia henkilöitä".

24 Keskusteltaessa BprW:stä parlamentissa Alankomaiden hallitus ilmoitti, että

"toimialakohtaisia eläkekassoja koskevalla politiikalla pyritään toteuttamaan kaikkien järjestelmään kuuluvien (nuorien että vanhojen) osalta sosiaaliselta kannalta paras mahdollinen eläkejärjestelmä. Allekirjoittaneet eivät voi kuvitella, että asia voisi olla toisin ammatillisten eläkekassojen suhteen. Aivan kuten toimialakohtaistakaan eläkekassaa ammatillista eläkekassaa ei perusteta kaupalliseksi yritykseksi vaan pikemminkin sosiaalista päämäärää tavoittelevaksi laitokseksi, joka toimii parhaimmalla mahdollisella tavalla siihen kuuluvien henkilöiden osalta heidän keskinäisissä sosiaalisissa suhteissaan. Kaupalliset näkökohdat voivat tällöin tuskin olla lähtökohtana.

Tässä yhteydessä ammattikuntaan kuuluvien henkilöiden vakuutusmaksujen suuruutta ei pidä määrätä sillä perusteella, 'voisivatko he ehkä löytää paremman ja edullisemman vakuutuksen markkinoilta', vaan maksujen suuruus on pikemminkin määrättävä kyseisen toimialan solidaarisuusasteen perusteella.

— —

Nyt käsiteltävänä olevan puitelain kaltaista lakia valmisteltaessa ammattikuntaan kuuluvien henkilöiden muodostaman ryhmän etu on voitava ottaa huomioon. Tämä merkitsee sitä, että lähtökohtaisesti kaikkien kyseisellä ammattialalla työskentelevien kyseiseen ammattikuntaan kuuluvien henkilöiden on kuuluttava eläkekassaan. Jos tämä yksittäistapauksissa johtaisi siihen, että voitaisiin todeta, että tämä ei vastaa ammattikuntaan kuuluvan yhden tai useamman henkilön henkilökohtaista etua, tämä olisi lähtökohtaisesti hyväksyttävä, koska jokainen ryhmää koskeva sääntö merkitsee henkilökohtaisen vapauden rajoittamista."

Pensioenfondsin perustamiskirja ja säännöt

25 Erikoislääkärien ammattiala, jota Landelijke Specialisten Vereniging der Koninklijke Nederlandsche Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst (Alankomaiden kuningaskunnan erikoislääkärien kansallinen lääketieteellinen yhdistys; jäljempänä LSV) edusti, perusti vuonna 1973 ammatillisen eläkejärjestelmän, jonka säännöt määrätään perustamiskirjassa ja eläkesäännöissä.

26 Kyseisen perustamiskirjan mukaan Pensioenfonds perustettiin säätiön muotoon. Pensioenfonds on BprW:n 2 §:n 3 momentin c kohdassa tarkoitettu oikeushenkilö, joka toimii osittain itsenäisenä vakuutuksenantajana ja osittain valvontaelimenä, jonka tehtävänä on valvoa sitä, että ammattikuntaan kuuluvat henkilöt ottavat itselleen vakuutuksen kukin henkilökohtaisesti.

27 Ministeriön 18.6.1973 BprW:n 2 §:n 1 momentin nojalla tekemällä päätöksellä (Nederlandse Staatscourant 1973, s. 121) järjestelmään kuuluminen tehtiin pakolliseksi LSV:n hakemuksesta. Orde van Medische Specialistenista (erikoislääkärien ammattijärjestö; jäljempänä OMS) tuli 31.1.1997 alkaen erikoislääkäreiden ammatillinen etujärjestö LSV:n tilalle. Alankomaiden 15 000:sta joko itsenäisenä ammatinharjoittajana tai palkattuna työntekijänä toimivasta erikoislääkäristä noin 8 000 on OMS:n jäseniä.

28 Pensioenfondsin eläkesääntöjen 1 §:n 1 momentin mukaan järjestelmään kuuluu jokainen erikoislääkäri, joka on merkitty Koninklijke Nederlandse Maatschappij tot bevordering der Geneeskunstin sääntöjen mukaisesti laillistettujen erikoislääkäreiden rekisteriin, asuu Alankomaissa, toimii siellä erikoislääkärinä ja on alle 65-vuotias.

29 Kyseisten eläkesääntöjen 1 §:n 2 momentin mukaan tietyt erikoislääkärien ryhmät voivat pyytää vapautusta järjestelmään kuulumisesta. Tämä koskee erikoislääkäriä,

— joka etukäteen arvioiden harjoittaa kalenterivuoden aikana ammattiaan yksinomaan palvelussuhteessa ja johon tämän vuoksi sovelletaan

a) eläkejärjestelmää, josta säädetään muussa laissa kuin Pensioen- en spaarfondsenwetissä (laki säästö- ja eläkekassoista), Wet houdende vaststelling van een regeling betreffende verplichte deelneming in een bedrijfspensioenfondsissa (laki pakollisesta kuulumisesta toimi-

alakohtaiseen eläkekassaan; jäljempänä BPW) tai BprW:ssä tai josta määrätään jossain yleisesti sovellettavassa hallinnollisessa määräyksessä

b) eläkejärjestelmää, johon kuuluminen on BPW:llä tehty pakolliseksi

c) eläkejärjestelmää, johon kuuluminen on BprW:n mukaan pakollista ja joka on muu kuin nyt tarkasteltavana oleva eläkejärjestelmä

d) työnantajan ennen päivämäärää 6.5.1972 käyttöön ottamaa eläkejärjestelmää, joka vastaa vähintään edellä mainittua ammatillista eläkejärjestelmää

— jonka tulot itsenäisestä ammatinharjoittamisesta ovat tiettyä määrää pienemmät.

30 Yhteisöjen tuomioistuimen kirjallisiin kysymyksiin antamissaan vastauksissa Alankomaiden hallitus ja Pensioenfonds ilmoittivat, että Pensioenfondsin eläkesääntöjen 1 §:n 2 momentissa asetetut ehdot sitovat Pensioenfondsia. Näin ollen vapautuksia järjestelmään kuulumisesta ei lähtökohtaisesti voida myöntää muilla kuin kyseisessä artiklassa todetuilla perusteilla.

31 Toimivaltaisen ministerin BprW:n 26 §:ään perustuvan toimivaltuuden ja Pensioenfondsin eläkesääntöjen 1 §:n 2 momenttiin perustuvan toimivaltuuden — joiden perusteella ministeri ja Pensioenfonds voivat myöntää erikoislääkäreille vapautuksia järjestelmään kuulumispakosta — välisen suhteen osalta Alankomaiden hallitus täsmensi yhteisöjen tuomioistuimen kirjalliseen kysymykseen antamassaan vastauksessa, että ministerin toimivalta vapautusasiassa on toissijainen Pensioenfondsin tätä seikkaa koskevan toimivallan tai velvollisuuden

kanssa. Ministerillä on oikeus puuttua asiaan vain niissä tapauksissa, joissa Pensioenfondsilla ei ole toimivaltaa myöntää tällaista vapautusta.

32 Eläkesääntöjen 44 §:ssä määrätään, että Pensioenfondsin johdolla on oikeus tietyissä yksittäistapauksissa myöntää poikkeuksia eläkesäännöistä tietyille vakuutetuille edellyttäen, että myönnetystä poikkeuksesta ei aiheudu vahinkoa muiden oikeuksille. Pensioenfondsin yhteisöjen tuomioistuimen kirjalliseen kysymykseen antaman vastauksen mukaan eläkesääntöjen 44 § on poikkeusmääräys, joka koskee erityisen epäoikeudenmukaisia tilanteita. Tämän pykälän perusteella voidaan myöntää erityisiä vapautuksia yksittäistapauksissa, erityisesti silloin, kun vakuutettu hankkii eläkeoikeuksia hyvin lyhyen ajanjakson ajan.

33 Alankomaiden hallitus ilmoitti yhteisöjen tuomioistuimen kirjalliseen kysymykseen antamassaan vastauksessa, että vaikka Pensioenfonds on perustettu yksityisoikeudellisen säätiön muotoon, järjestelmään kuulumispakkoa ja siitä vapautusta koskevat Pensioenfondsin päätökset voidaan riitauttaa hallinnollisilla muutoksenhakukeinoilla. Kyseisistä päätöksistä voidaan näin ollen tehdä oikaisuvaatimus toimivaltaiselle ministerille ja sitten valitus hallintotuomioistuimelle.

Erikoislääkäreiden eläkejärjestelmä

34 Erikoislääkäreiden eläkejärjestelmään kuuluu

a) vanhuuseläke, jota aletaan maksaa vakuutetun täytettyä 65 vuotta

b) leskeneläke, joka lähtökohtaisesti on 70 prosenttia vakuutetun avioliiton aikana hankkimasta vanhuuseläkkeestä ja jota maksetaan kuolleen vakuutetun puolisolle

c) orvoneläke, joka on 14 prosenttia vanhuuseläkkeestä (28 prosenttia, jos kyseessä on täysorpo) ja jota maksetaan kuolleen vakuutetun lapsille aina siihen saakka, kun he täyttävät 18 vuotta, ja jonka maksamista voidaan jatkaa aina siihen saakka, kun lapset täyttävät 27 vuotta

d) indeksijärjestelmä, jossa eläkkeet sidotaan tulotason yleiseen nousuun

e) takautuvia eläkeoikeuksia, jotka liittyvät Pensioenfondsin perustamista edeltäviin ajanjaksoihin

f) se, että Pensioenfonds ottaa vastatakseen vakuutusmaksuista eläkeoikeuden kertymisen jatkamiseksi, jos vakuutettu ei työkyvyttömyyden takia voi tehdä työtä

g) sellaisen vakuutetun, joka on kuollut järjestelmään kuuluessaan mutta ennen kuin hän täytti 65 vuotta, leskelle ja orvolle suoritettavia jälkeen jääneen lisäetuuksia. Mitä nuorempana vakuutettu kuolee, sitä suurempia nämä lisäetuudet ovat.

35 Eläkejärjestelmä on kaksiosainen. Ensimmäiseen osaan, jota nimitetään "perus-eläkkeeksi" (normpension), kuuluu vanhuuseläke, leskeneläke ja orvoneläke niiden nominaalisen arvon mukaan eli ilman, että eläke-etuuksia mukautettaisiin

yleiseen tulojen nousuun. Peruseläkkeen osalta erikoislääkärien ammattikunta on valinnut BprW:n 2 §:n 2 momentin b kohdassa tarkoitetun muodon eli ammattikuntaan kuuluvien henkilöiden on huolehdittava peruseläkkeestään tekemällä henkilökohtainen vakuutussopimus Pensioenfondsin tai jonkin asianmukaisesti hyväksytyn vakuutusyhtiön kanssa. Vakuutetut voivat joka viides vuosi tehdä tämän valinnan uudelleen. Pensioenfonds valvoo sitä, että ammattikuntaan kuuluvat henkilöt noudattavat vakuutuksen hankkimisvelvollisuuttaan.

36 Peruseläkkeen vakuuttavan vakuutusyhtiön on tehtävä Pensioenfondsin kanssa sopimus. Pensioenfonds toimii monessa suhteessa välittäjänä erikoislääkärien ja vakuutuksenantajan välillä; niinpä Pensioenfonds kantaa peruseläkkeen vakuutusmaksut ja tilittää ne sitten vakuutuksenantajalle. Pensioenfonds ja vakuutusyhtiö määräävät peruseläkkeen eri vakuutusmaksut vakuutusmatemaattisella perusteella. Maksettavat vakuutusmaksut vaihtelevat vakuutetun iän, sukupuolen ja tulojen perusteella, Pensioenfondsin tai vakuutuksenantajan hallintokulujen perusteella samoin kuin Pensioenfondsin tai vakuutuksenantajan sijoitusten tuoton perusteella.

37 Eläkejärjestelmän toiseen osaan kuuluu indeksijärjestelmä, takautuvat eläkeoikeudet, se, että vakuutusmaksut otetaan työkyvyttömyyden takia vastattaviksi eläkeoikeuksien kertymisen jatkamiseksi, ja lisäetuudet jälkeen jääneille. Indeksijärjestelmän perusteella voidaan vuosittain vahvistettavan muuntokertoimen avulla mukauttaa eläkkeitä ja eläkeoikeuksia tulotason kasvuun. Tämän toisen osan osalta ammattikunta on valinnut BprW:n 2 §:n 2 momentin a kohdassa säädetyn muodon eli sen, että Pensioenfonds hallinnoi näitä tekijöitä ja että niitä ei voida uskoa yksityisen vakuutusyhtiön hallinnoitaviksi.

38 Toiseen osaan kuuluvat tekijät rahoitetaan jälkeen jääneille suoritettavia lisäetuuksia lukuun ottamatta vakuutusmatemaattisella perusteella laskettavilla vakuutusmaksuilla. Vakuutetuilta ei tällä hetkellä peritä vakuutusmaksuja takautuvien eläkeoikeuksien osalta, sillä rahastot riittävät kattamaan ne. Jälkeen jääneille suoritettavat lisäetuudet puolestaan rahoitetaan keskimääräisellä vuosittaisella vakuutusmaksulla.

39 Järjestelmässä ei harjoiteta kyselylomakkeisiin tai terveystarkastuksiin perustuvaa riskiseulontaa.

40 Pensioenfonds ei tavoittele voittoa. Sen voitot käytetään eläkkeensaajien ja vakuutettujen hyväksi siten, että heidän eläkeoikeuksiaan korotetaan.

41 Pensioenfondsissa oli 31.12.1997 5 951 vakuutettua ja 1 063 aiempaa vakuutettua, ja se maksoi eläkkeitä 4 220 henkilölle. Tähän viimeksi mainittuun ryhmään kuului 1 238 leskeä, 185 orpoa ja 2 797 vanhuuseläkkeen saajaa. Vuoden 1997 lopussa Pensioenfondsin sijoitettu pääoma oli 6 600 miljoonaa Alankomaiden guldenia.

Kansallisen tuomioistuimen käsiteltävinä olevat asiat ja ennakkoratkaisukysymykset

42 Pääasian kantajat, Pavlov ym., ovat viisi erikoislääkäriä, jotka työskentelevät Nijmegenin sairaalassa. He eivät riitauta sitä, että heidän oli kuuluttava Pensioenfondsiin vuoden 1995 loppuun saakka.

43 Pavlov ym. katsoivat 1.1.1996 lähtien, että heidät on vapautettava pakollisesta kuulumisesta Pensioenfondsiin Pensioenfondsin eläkesääntöjen 1 §:n 2 momentin nojalla. Pavlov ym. väittävät, että tästä päivämäärästä lähtien he ovat tehneet työtä työsuhteessa, jolloin heidän on pakostakin kuuluttava Bedrijfspensioensfonds voor de Gezondheid, Geestelijke en Maatschappelijke Belangen -nimiseen eläkekassaan (terveydenhoitoalan sekä psykologisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin alan toimialakohtainen eläkekassa). Pavlov ym. lopettivat tämän takia Pensioenfondsin vakuutusmaksujen maksamisen.

44 Pensioenfonds kiistää sen, että Pavlov ym. tekevät työtään työsuhteessa, ja se on lähettänyt heille maksamatta jääneitä vakuutusmaksuja koskevia määrämuotoisia maksukehotuksia.

45 Pavlov ym. ovat vastustaneet näitä maksukehotuksia Kantongerecht te Nijmegenissä. Kyseinen tuomioistuin totesi 13.2.1998 tekemissään välipäätöksissä, että ottaen huomioon Pavlovin ym:iden ja sairaalan välisten sopimussuhteiden luonne, Pavlov ym. eivät voineet vaatia Pensioenfondsin eläkesääntöjen 1 §:n 2 momentissa määrättyä vapautusta.

46 Oikeudenkäynnissä Pavlov ym. väittivät, että järjestelmään kuulumispakko oli ristiriidassa EY:n perustamissopimuksen eri määräysten kanssa.

47 Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin toteaa, että Hoge Raad der Nederlanden (Alankomaat) on jo 22.10.1993 tekemällään välipäätöksellä saattanut yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi kysymyksen siitä, onko pakollinen kuuluminen ammatilliseen eläkekassaan yhteensopivaa perustamissopimuksen kanssa, mutta että yhteisöjen tuomioistuin ei vastannut tähän kysymykseen yhdistetyissä asioissa C-430/93 ja C-431/93, Van Schijndel ja Van Veen, 14.12.1995 antamassaan tuomiossa (Kok. 1995, s. I-4705).

48 Kantongerecht te Nijmegen on näin ollen päättänyt lykätä asian ratkaisua ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

"1) Kun otetaan huomioon — — Wet betreffende verplichte deelneming in een beroepspensioenregelingin (laki pakollisesta kuulumisesta ammatilliseen eläkekassaan; jäljempänä BprW) tarkoitus, onko Euroopan talousyhteisön perustamissopimuksen 85, 86 tai 90 artiklassa tarkoitettuna yrityksenä pidettävä sellaista ammatillista eläkekassaa, johon kaikkien tiettyyn ammattikuntaan kuuluvien henkilöiden tai heistä koostuvan yhden tai useamman määrätyn ryhmän on BprW:n nojalla ja sen mukaisesti kuuluttava tästä laista johtuvine — — oikeusvaikutuksineen?

2) Jos vastaus edelliseen kysymykseen on myöntävä, onko se, että kuuluminen — — erikoislääkäreiden ammatilliseen eläkejärjestelmään on tehty pakolliseksi, sellainen jäsenvaltion toteuttama toimenpide, jolla estetään yrityksiin sovellettavien kilpailusääntöjen tehokas vaikutus, vai onko näin ainoastaan tietyissä tilanteissa, ja jos näin on, niin missä tilanteissa?

3) Jos edelliseen kysymykseen on vastattava kieltävästi, voiko ammatilliseen eläkejärjestelmään kuulumispakko olla perustamissopimuksen 90 artiklan määräysten vastainen muiden seikkojen perusteella, ja jos näin on, mitä nämä seikat ovat?"

49 Yhteisöjen tuomioistuimen presidentin 17.6.1998 antamalla määräyksellä asiat C-180/98—C-184/98 yhdistettiin kirjallista ja suullista käsittelyä sekä tuomion antamista varten.

Tutkittavaksi ottaminen

50 Kreikan hallitus epäilee, voidaanko esitettyjä kysymyksiä ottaa tutkittavaksi, koska ennakkoratkaisupyynnöissä ei riittävän täsmällisesti esitetä kansallisen tuomioistuimen käsiteltävinä olevia asioita koskevia tosiseikkoja ja oikeussääntöjä. Kyseinen hallitus esittää, että koska kansallinen tuomioistuin ei ole kuvaillut siinä käsiteltävänä olevan lisäeläkejärjestelmän toiminnan oikeudellisia ja taloudellisia aspekteja, kyseinen hallitus ei voi tehokkaasti määritellä kantaansa näihin kysymyksiin erityisesti siitä syystä, että kilpailuoikeuden alalla esiintyvät oikeudelliset seikat ja tosiseikat ovat monimutkaisia.

51 Tältä osin on muistutettava oikeuskäytännössä vakiintuneesti katsotun, että jotta yhteisön oikeutta voitaisiin tulkita siten, että tulkinta olisi kansalliselle tuomioistuimelle hyödyllinen, sen on määritettävä esittämiinsä kysymyksiin liittyvät

tosiasiat ja oikeussäännöt tai ainakin selostettava ne tosiseikkoja koskevat lähtökohdat, joihin nämä kysymykset perustuvat. Nämä edellytykset koskevat erityisesti tiettyjä aloja, kuten kilpailua, joille on luonteenomaista tosiseikkojen ja oikeudellisten seikkojen monimutkaisuus (ks. mm. yhdistetyt asiat C-320/90—C-322/90, Telemarsicabruzzo ym., tuomio 26.1.1993, Kok. 1993, s. I-393, 6 ja 7 kohta; Kok. Ep. XIV, s. 1; asia C-284/95, Safety Hi-Tech, tuomio 14.7.1998, Kok. 1998, s. I-4301, 69 ja 70 kohta; asia C-341/95, Bettati, tuomio 14.7.1998, Kok. 1998, s. I-4355, 67 ja 68 kohta; asia C-67/96, Albany, tuomio 21.9.1999, Kok. 1999, s. I-5751, 39 kohta ja yhdistetyt asiat C-115/97—C-117/97, Brentjens', tuomio 21.9.1999, Kok. 1999, s. I-6025, 38 kohta).

52 Tietojen antamisella ennakkoratkaisupyynnöissä pyritään paitsi siihen, että näiden tietojen perusteella yhteisöjen tuomioistuin voi antaa vastauksia, joista on hyötyä, myös siihen, että jäsenvaltioilla ja muilla osapuolilla on mahdollisuus esittää huomautuksensa EY:n tuomioistuimen perussäännön 20 artiklan mukaisesti. Yhteisöjen tuomioistuimen on valvottava, että tämä mahdollisuus turvataan, ottaen huomioon se, että edellä mainitun artiklan mukaan ainoastaan ennakkoratkaisupyynnöt annetaan tiedoksi kyseisille osapuolille (ks. erityisesti yhdistetyt asiat C-128/97 ja C-137/97, Testa ja Modesti, määräys 30.4.1998, Kok. 1998, s. I-2181, 6 kohta; asia C-325/98, Anssens, määräys 11.5.1999, Kok. 1999, s. I-2969, 8 kohta; em. asia Albany, tuomion 40 kohta ja em. yhdistetyt asiat Brentjens', tuomion 39 kohta).

53 Niistä huomautuksista, jotka jäsenvaltioiden hallitukset ja muut osapuolet ovat esittäneet EY:n tuomioistuimen perussäännön 20 artiklan mukaisesti ja jotka Kreikan hallitus itse on esittänyt siltä varalta, että yhteisöjen tuomioistuin ottaisi kansallisen tuomioistuimen esittämät kysymykset tutkittavaksi, ilmenee, että osapuolet ovat ennakkoratkaisupyynnöistä saamiensa tietojen perusteella voineet asianmukaisesti määrittää kantansa yhteisöjen tuomioistuimelle esitettyihin kysymyksiin.

54 Vaikka Kreikan hallitus olisikin nyt esillä olevissa asioissa voinut katsoa, ettei se pysty kansallisen tuomioistuimen esittämien tietojen perusteella määrittämään tietyiltä osin kantaansa yhteisöjen tuomioistuimelle esitettyihin kysymyksiin, on korostettava, että näitä tietoja ovat täydentäneet ne tiedot, jotka sisältyvät kansallisen tuomioistuimen toimittamiin asiakirjoihin, kirjallisiin huomautuksiin ja

yhteisöjen tuomioistuimen esittämiin kysymyksiin annettuihin vastauksiin. Kaikki nämä tiedot, jotka on toistettu suullista käsittelyä varten laaditussa kertomuksessa, on annettu jäsenvaltioiden hallituksille ja muille osapuolille tiedoksi suullista käsittelyä varten, ja nämä osapuolet ovat halutessaan voineet suullisessa käsittelyssä täydentää huomautuksiaan (ks. em. asia Albany, tuomion 43 kohta ja em. yhdistetyt asiat Brentjens', tuomion 42 kohta).

55 Näin ollen on todettava, että yhteisöjen tuomioistuin on saanut kansallisen tuomioistuimen esittämien tietojen ja niitä tarpeellisessa määrin täydentävien, edellä olevassa kohdassa mainittujen tietojen perusteella riittävän käsityksen kyseisiin oikeusriitoihin liittyvistä tosiseikoista ja oikeudellisista seikoista, jotta se voi tulkita yhteisön kilpailusääntöjä näissä oikeusriidoissa kyseessä olevan tilanteen kannalta.

56 Tästä seuraa, että esitetyt kysymykset on otettava tutkittavaksi.

Toinen ennakkoratkaisukysymys

57 Toisella kysymyksellään, jota on paikallaan tarkastella ensiksi, kansallinen tuomioistuin kysyy lähinnä sitä, onko tietyn vapaan ammatin harjoittajien etujärjestön hakemuksesta tehty viranomaisten päätös, jolla kuuluminen ammatilliseen eläkekassaan tehdään pakolliseksi, ristiriidassa EY:n perustamissopimuksen 5 artiklan (josta on tullut EY 10 artikla) ja perustamissopimuksen 85 artiklan kanssa.

58 Toiseen kysymykseen vastaamiseksi on syytä ensin tarkastella sitä, onko tietyn vapaan ammatin harjoittajien etujärjestön päätös perustaa ammattikuntaan kuuluvia henkilöitä varten eläkekassa, jonka tehtävänä on lisäeläkejärjestelmän hallinnointi, ja pyytää viranomaisia määräämään, että tähän eläkekassaan kuuluminen on pakollista kaikille tähän ammattikuntaan kuuluville henkilöille, ristiriidassa perustamissopimuksen 85 artiklan kanssa.

59 Aluksi on syytä todeta, että perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa kielletään kaikki sellaiset yritysten väliset sopimukset, yritysten yhteenliittymien päätökset sekä yritysten yhdenmukaistetut menettelytavat, jotka ovat omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan ja joiden tarkoituksena on estää, rajoittaa tai vääristää kilpailua yhteismarkkinoilla tai joista seuraa, että kilpailu estyy, rajoittuu tai vääristyy yhteismarkkinoilla. Tämän määräyksen tärkeyden vuoksi perustamissopimuksen laatijat ovat ottaneet perustamissopimuksen 85 artiklan 2 kohtaan nimenomaisen määräyksen siitä, että tässä artiklassa kielletyt sopimukset ja päätökset ovat mitättömiä.

60 Tämän jälkeen on todettava, että edellä mainituissa yhdistetyissä asioissa Brentjens' antamassaan tuomiossa ja asiassa C-219/97, Drijvende Bokken, 21.9.1999 antamassaan tuomiossa (Kok. 1999, s. I-6121) yhteisöjen tuomioistuin totesi, että perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisalaan ei kuulu se, että tietyn toimialan työnantajia ja työntekijöitä edustavat etujärjestöt päättävät kollektiivisella sopimuksellaan perustaa tämän toimialan osalta yhden ainoan eläkekassan, jonka tehtäväksi annetaan lisäeläkejärjestelmän hallinnointi, ja päättävät pyytää viranomaisia määräämään, että tähän eläkekassaan kuuluminen tehtäisiin pakolliseksi kaikille tämän toimialan työntekijöille.

61 Pensioenfonds, Alankomaiden hallitus sekä komissio esittävät, viimeksi mainittu kuitenkin vain toissijaisesti, että edellä mainituissa asioissa Albany, Brentjens' ja Drijvende Bokken annetuissa tuomioissa kyseessä oleva toimialakohtaisia eläkejärjestelmiä koskeva kansallinen lainsäädäntö ja nyt pääasioissa kyseessä oleva ammatillista eläkejärjestelmää koskeva kansallinen lainsäädäntö eivät merkittävästi poikkea toisistaan. Syillä, joiden perusteella yhteisöjen tuomioistuin katsoi edellä mainituissa tuomioissa, että perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisalaan ei kuulu se, että tietyn toimialan työnantajia ja työntekijöitä edustavat etujärjestöt päättävät perustaa toimialakohtaisen eläkekassan ja pyytää viranomaisilta sitä, että tähän eläkekassaan kuuluminen tehtäisiin pakolliseksi, voidaan perustella myös sitä, että samanlainen päätös, jonka ovat tehneet, kuten nyt pääasioissa, tietyn vapaan ammatin harjoittajat, ei myöskään kuulu perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisalaan, vaikka tähän ammattikuntaan kuuluvat eivät olekaan tehneet päätöstään kollektiivisella sopimuksella.

62 Pensioenfondsin, Alankomaiden hallituksen ja komission mukaan useat edellisessä kohdassa mainittujen tuomioiden perusteluissa mainitut seikat soveltuvat myös pääasioihin.

63 Ensinnäkin kaikille tietyn vapaan ammatin harjoittajille pakollisen lisäeläkejärjestelmän käyttöönottaminen on Pensioenfondsin, Alankomaiden hallituksen ja komission mukaan EY:n perustamissopimuksen 3 artiklan g ja i alakohdan (joista on muutettuna tullut 3 artiklan 1 kohdan g ja j alakohta) ja EY:n perustamissopimuksen 2 artiklan (josta on muutettuna tullut EY 2 artikla) mukainen; ensiksi mainittujen alakohtien mukaan yhteisön toimintaan sisältyy paitsi "järjestelmä, jolla taataan, ettei kilpailu sisämarkkinoilla vääristy", myös "sosiaalipolitiikka", ja viimeksi mainitun artiklan mukaan yhteisön päämääränä on muun muassa "edistää taloudellisen toiminnan sopusointuista ja tasapainoista kehitystä" ja "työllisyyden ja sosiaalisen suojelun korkeaa tasoa".

64 Toiseksi pääasioissa kyseessä oleva ammatillinen lisäeläkejärjestelmä otettiin käyttöön kyseiseen ammattikuntaan kuuluvien henkilöiden etujärjestön kollektiivisten neuvottelujen perusteella tekemästä hakemuksesta.

65 Kolmanneksi tiettyyn ammattikuntaan kuuluvien henkilöiden etujärjestön päätöksellä perustaa tällainen lisäeläkejärjestelmä ja hakea tämän järjestelmän tekemistä pakolliseksi tavoitellaan samaa sosiaalista päämäärää kuin edellä mainituissa asioissa Albany, Brentjens' ja Drijvende Bokken annetuissa tuomioissa kyseessä olevilla sopimuksilla eli tietyn eläketason takaamista kaikille tiettyyn ammattikuntaan kuuluville henkilöille.

66 Yhteisön lainsäätäjä on Pensioenfondsin, Alankomaiden hallituksen ja komission mukaan äskettäin tunnustanut lisäeläkkeiden sosiaalisen tehtävän tärkeyden, kun neuvosto antoi 29.6.1998 direktiivin 98/49/EY yhteisön alueella liikkuvien palkattujen työntekijöiden ja itsenäisten ammatinharjoittajien lisäeläkeoikeuksien

suojaamisesta (EYVL L 209, s. 46), eikä tässä direktiivissä millään tavalla tehdä eroa palkattujen työntekijöiden ja itsenäisten ammatinharjoittajien eläkkeiden välille.

67 On muistettava, että edellä mainitussa asiassa Albany annetun tuomion 64 kohdassa, edellä mainituissa yhdistetyissä asioissa Brentjens' annetun tuomion 61 kohdassa ja edellä mainitussa asiassa Drijvende Bokken annetun tuomion 51 kohdassa yhteisöjen tuomioistuin totesi, että kollektiivisten neuvottelujen tuloksena tehtyjen sopimusten, joilla työmarkkinaosapuolet pyrkivät parantamaan työllisyyttä ja työehtoja, on katsottava olevan sellaisia, että ne luonteensa ja kohteensa vuoksi eivät kuulu perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan.

68 Tällaista perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan soveltamisalan ulkopuolelle jättämistä ei voida ulottaa koskemaan kansallisessa tuomioistuimessa kyseessä olevan sopimuksen kaltaista sopimusta, jolla tosin pyritään takaamaan tietty eläketaso kaikille tiettyyn ammattikuntaan kuuluville henkilöille ja näin ollen parantamaan yhtä näitä henkilöitä koskevaa työehtoa eli heidän palkkaustaan koskevaa työehtoa mutta jota ei ole tehty työmarkkinaosapuolten välisissä kollektiivisissa neuvotteluissa.

69 Tältä osin on korostettava, että perustamissopimuksessa ei ole mitään määräystä, joka EY:n perustamissopimuksen 118 ja 118 b artiklan (EY:n perustamissopimuksen 117—120 artikla on korvattu EY 136—143 artiklalla) sekä sosiaalipolitiikkaa koskevan sopimuksen (EYVL 1992, C 191, s. 91) 1 ja 4 artiklan tavoin kannustaisi vapaiden ammattien harjoittajia tekemään sopimuksia työllisyyden ja työehtojen parantamiseksi ja jossa määrättäisiin, että näiden vapaiden ammattien harjoittajien hakemuksesta viranomaiset tekevät tällaiset sopimukset kaikkien kyseiseen ammattikuntaan kuuluvien henkilöiden osalta sitoviksi.

70 Näissä olosuhteissa perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että tietyn vapaan ammatin harjoittajien päätös perustaa eläkekassa, jonka tehtävänä on lisäeläkejärjestelmän hallinnointi, ja päätös pyytää viranomaisia tekemään tähän eläkekassaan kuuluminen pakolliseksi kaikille tähän ammatti-

kuntaan kuuluville henkilöille, ei luonteensa ja kohteensa vuoksi jää kyseisen määräyksen soveltamisalan ulkopuolelle.

71 Näin ollen on varmistettava, täyttyvätkö perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan soveltamisedellytykset, ja ensiksi on varmistettava, onko pääasiassa kyseessä olevaa etujärjestöä, LSV:tä, pidettävä yritysten yhteenliittymänä.

72 Tältä osin on tärkeää todeta, että päivänä, jona LSV pyysi viranomaisia saattamaan Pensioenfondsiin kuulumisen pakolliseksi, tämän järjestön jäseninä oli yksinomaan itsenäisinä ammatinharjoittajina toimivia erikoislääkäreitä.

73 Näin ollen on tarkasteltava, onko kyseisiä erikoislääkäreitä pidettävä perustamissopimuksen 85, 86 ja 90 artiklassa tarkoitettuina yrityksinä.

74 Oikeuskäytännössä on kilpailuoikeutta koskevissa tapauksissa vakiintuneesti katsottu, että käsite "yritys" tarkoittaa jokaista yksikköä, joka harjoittaa taloudellista toimintaa, riippumatta kyseisen yksikön oikeudellisesta muodosta ja rahoitustavasta (ks. mm. asia C-41/90, Höfner ja Elser, tuomio 23.4.1991, Kok. 1991, s. I-1979, 21 kohta Kok. Ep. XI, s. 147; yhdistetyt asiat C-159/91 ja C-160/91, Poucet ja Pistre, tuomio 17.2.1993, Kok. 1993, s. I-637, 17 kohta; Kok. Ep. XIV, s. 27; asia C-244/94, Fédération française des sociétés d'assurance ym., tuomio 16.11.1995, Kok. 1995, s. I-4013, 14 kohta; em. asia Albany, tuomion 77 kohta; em. yhdistetyt asiat Brentjens', tuomion 77 kohta ja em. asia Drijvende Bokken, tuomion 67 kohta).

75 Vakiintuneesta oikeuskäytännöstä ilmenee tältä osin myös, että taloudellista toimintaa on kaikki toiminta, jossa tavaroita tai palveluja tarjotaan tietyillä

markkinoilla (asia 118/85, komissio v. Italia, tuomio 16.6.1987, Kok. 1987, s. 2599, 7 kohta ja asia C-35/96, komissio v. Italia, tuomio 18.6.1998, Kok. 1998, s. I-3851, 36 kohta).

76 Kansallisen tuomioistuimen käsiteltävinä olevissa tapauksissa LSV:n jäseninä olevat erikoislääkärit tarjoavat itsenäisinä taloudellisina toimijoina palveluita erikoislääketieteen palvelujen markkinoilla. Nämä lääkärit saavat potilailtaan palkkion heille suorittamistaan palveluista ja kantavat toimintansa harjoittamiseen liittyvän taloudellisen riskin.

77 Näin ollen LSV:n jäseninä olevat itsenäiset erikoislääkärit harjoittavat taloudellista toimintaa ja heitä on tämän takia pidettävä perustamissopimuksen 85, 86 ja 90 artiklassa tarkoitettuina yrityksinä ilman, että tämä johtopäätös voisi muuttua heidän tarjoamiensa palvelujen monitahoisuuden ja teknisyyden sekä sen seikan takia, että erikoislääkäreiden ammatin harjoittaminen on säänneltyä (ks. vastaavasti em. asia komissio v. Italia, tuomio 18.6.1998, tuomion 37 ja 38 kohta).

78 Komissio esittää kuitenkin, että silloin kun erikoislääkärit maksavat vakuutusmaksuja omaan lisäeläkejärjestelmäänsä, he eivät toimi yhteisön kilpailuoikeudessa tarkoitettuina yrityksinä. Itselleen lisäeläkettä kerryttävä erikoislääkäri toimii komission mukaan kuluttajana, ja päätös, jonka hän tässä yhteydessä tekee, ei kuulu kilpailusääntöjen soveltamisalaan. Tällainen päätös voidaan samastaa rahamarkkinoille sijoittamista koskevaan päätökseen tai loma-asunnon ostopäätökseen.

79 Tältä osin on korostettava, että se seikka, että itsenäinen erikoislääkäri maksaa ammatillisen lisäeläkejärjestelmän vakuutusmaksuja, liittyy läheisesti siihen, että hän harjoittaa ammattiaan. Erikoislääkärin kuuluminen tällaiseen järjestelmään perustuu siihen, että hän harjoittaa kyseistä ammattia. Kansallisen tuomioistuimen käsiteltävänä olevan, kaikkiin kyseiseen ammattikuntaan kuuluviin henkilöihin sovellettavan ammatillisen lisäeläkejärjestelmän ansiosta kyseiset henkilöt

voivat osoittaa osan ansiotuloistaan siihen, että heille itselleen ja tiettyjen edellytysten täyttyessä heidän jälkeensä jääneille puolisoille ja lapsille varmistetaan tietty tulotaso kyseisten henkilöiden lopetettua ammattitoimintansa.

80 Se seikka, että kukin itsenäinen erikoislääkäri maksaa vakuutusmaksuja samaan ammatilliseen lisäeläkejärjestelmään, on sitäkin suuremmassa määrin sidoksissa kyseisen lääkärin ammattitoimintaan, koska tälle järjestelmälle on tyypillistä kaikkien lääkäreiden välillä vallitseva korkea yhteisvastuun aste, joka ilmenee muun muassa seuraavista seikoista: vakuutusmaksut eivät riipu riskin suuruudesta; kaikki ammattikuntaan kuuluvat on hyväksyttävä järjestelmään ilman edeltävää terveystarkastusta; vakuutusmaksut otetaan vastattavaksi eläkeoikeuden kertymisen jatkumiseksi työkyvyttömyystapauksessa; vakuutetuille, jotka harjoittivat ammattiaan jo ennen järjestelmän voimaantuloa, myönnetään takautuvia eläkeoikeuksia ja eläkkeiden suuruus on indeksoitu eläkkeiden arvon säilyttämiseksi.

81 Näin ollen erikoislääkäreiden ei voida katsoa toimivan kuluttajina, kun he maksavat vakuutusmaksuja omaan lisäeläkejärjestelmäänsä.

82 On siis todettava, että kun erikoislääkärit LSV:n välityksellä päättivät yhdessä perustaa yhden ainoan ammatillisen eläkekassan, he toimivat perustamissopimuksen 85, 86 ja 90 artiklassa tarkoitettuina yrityksinä.

83 Näin ollen on tarkasteltava, onko LSV:tä pidettävä edellä mainituissa määräyksissä tarkoitettuna yritysten yhteenliittymänä.

84 Pensioenfonds väittää, että LSV:n luokitteleminen yritysten yhteenliittymäksi merkitsisi Pensioenfondsin syrjimistä Alankomaiden asianajajayhdistyksen kal-

taisiin muihin sellaisiin ammattialajärjestöihin nähden, joilla on julkisoikeudellinen asema ja joilla tämän perusteella on sääntelyvaltaa.

85 Tältä osin riittää, kun todetaan, että ammattialajärjestön julkisoikeudellinen asema ei estä perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamista. Tämän määräyksen sanamuodon mukaan sitä sovelletaan yritysten välisiin sopimuksiin ja yritysten yhteenliittymien päätöksiin. Näin ollen niillä oikeussäännöillä, joiden perusteella yhteenliittymän päätös tehdään, ja sillä oikeudellisella luonnehdinnalla, joka näille oikeussäännöille kansallisessa oikeusjärjestyksessä annetaan, ei yhteisön kilpailusääntöjen ja erityisesti perustamissopimuksen 85 artiklan sovellettavuuden kannalta ole merkitystä (asia 123/83, Clair, tuomio 30.1.1985, Kok. 1985, s. 391, 17 kohta ja em. asia komissio v. Italia, tuomio 18.6.1998, tuomion 40 kohta).

86 Lisäksi on todettava, että päinvastoin kuin Pensioenfonds väittää, LSV ei jää perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisalan ulkopuolelle myöskään sen seikan takia, että kyseisen ammattialajärjestön päätehtävänä on erikoislääkärien etujen ja erityisesti heidän tulojensa, joihin myös lisäeläkkeet kuuluvat, puolustaminen neuvoteltaessa viranomaisten kanssa terveydenhoitopalvelujen kustannuksista.

87 Sääntelyvaltaa tietyllä alalla omaavan elimen päätös tosin voi jäädä perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisalan ulkopuolelle, kun suurin osa tähän elimeen kuuluvista on julkisen vallan edustajia ja kun elin tekee kyseisen päätöksen tiettyjä julkista etua koskevia arviointiperusteita noudattaen (asia C-96/94, Centro Servizi Spediporto, tuomio 5.10.1995, Kok. 1995, s. I-2883, 23—25 kohta ja em. asia komissio v. Italia, tuomio 18.6.1998, tuomion 41—44 kohta).

88 Tästä ei kuitenkaan ole kyse pääasioissa. Sinä päivänä, jona LSV päätti perustaa eläkekassan ja pyytää viranomaisia saattamaan Pensioenfondsiin kuulumisen

pakolliseksi, kyseisen järjestön jäseninä oli yksinomaan itsenäisiä erikoislääkäreitä, joiden taloudellisia etuja järjestö puolusti.

89 Näin ollen on päädyttävä siihen, että LSV:tä on pidettävä perustamissopimuksen 85, 86 ja 90 artiklassa tarkoitettuna yritysten yhteenliittymänä.

90 Tämän jälkeen on toiseksi tarkasteltava sitä, onko sen, että tietyn vapaan ammatin harjoittajat päättävät perustaa eläkekassan, jonka tehtävänä on lisäeläkejärjestelmän hallinnointi, ja pyytää viranomaisia tekemään tähän eläkekassaan kuuluminen pakolliseksi kaikille tähän ammattikuntaan kuuluville henkilöille, tarkoituksena estää, rajoittaa tai vääristää kilpailua yhteismarkkinoilla, tai seuraako siitä, että kilpailu estyy, rajoittuu tai vääristyy yhteismarkkinoilla.

91 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan 85 artiklan 1 kohdan soveltaminen konkreettiseen yksittäistapaukseen edellyttää, että tämän määräyksen soveltamisperusteet määritellään ottaen huomioon yritysten taloudellinen toimintaympäristö, näiden yritysten päätöksissä tarkoitetut tuotteet tai palvelut sekä kyseisten markkinoiden rakenne ja markkinoiden tosiasialliset toimintaolosuhteet (asia C-399/93, Oude Luttikhuis ym., tuomio 12.12.1995, Kok. 1995, s. I-4515, 10 kohta).

92 Tältä osin on muistutettava, että edellä mainitun päätöksen mukaan kaikkien tietyn vapaan ammatin harjoittajien on hankittava samoilla ehdoilla sekä yhdeltä ja samalta laitokselta lisäeläkkeensä lukuun ottamatta peruseläkettä, joka voidaan vapaasti hankkia asianmukaisesti hyväksytystä vakuutusyhtiöstä.

93 On siis todettava, että tällaisella päätöksellä, jolla osittain yhdenmukaistetaan erikoislääkärien lisäeläkkeen kustannukset ja etuudet, rajoitetaan kilpailua erikoislääkäripalvelujen yhden kustannustekijän osalta. Tästä päätöksestä nimittäin seuraa, että kyseiset lääkärit eivät kilpaile keskenään hankkiakseen eläkkeensä tätä osaa koskevan edullisemman vakuutuksen.

94 Kuten julkisasiamies on todennut ratkaisuehdotuksensa 138—143 kohdassa, tällaisen päätöksen rajoittavat vaikutukset erikoislääkäripalveluihin ovat kuitenkin vähäiset.

95 Riidanalaisella päätöksellä nimittäin on rajoittavia vaikutuksia vain yhteen itsenäisten erikoislääkäreiden tarjoamien palvelujen kustannustekijään eli lisäeläkejärjestelmään, jolla on muihin kustannustekijöihin, kuten lääkärinpalkkioihin tai lääketieteellisten laitteiden hintaan, verrattuna vain vähän merkitystä. Lisäeläkejärjestelmästä aiheutuvalla kustannuksella on vain vähäinen ja välillinen merkitys itsenäisten erikoislääkäreiden tarjoamien palveluiden lopulliseen hintaan.

96 Lisäksi on korostettava, että yhden ainoan kassan hallinnoiman lisäeläkejärjestelmän käyttöönottamisen ansiosta itsenäiset erikoislääkärit voivat jakaa vakuutetut riskit, jolloin he samalla saavuttavat mittakaavaetuja vakuutusmaksujen ja eläkesuoritusten hallinnoimisessa samoin kuin varojen sijoittamisessa.

97 Edellä esitetystä seuraa, että tietyn vapaan ammatin harjoittajien päätöksellä perustaa eläkekassa, jonka tehtävänä on lisäeläkejärjestelmän hallinnoiminen, ei tuntuvasti rajoiteta kilpailua yhteismarkkinoilla.

98 On korostettava, että vapaan ammatin harjoittajien etujärjestön viranomaisille tekemä hakemus siitä, että kuuluminen etujärjestön perustamaan ammatilliseen eläkekassaan tehtäisiin pakolliseksi, kuuluu täysin samanlaiseen järjestelmään, jollainen on olemassa useissa kansallisissa oikeusjärjestyksissä ja joka koskee sääntelyvallan käyttöä sosiaalialalla. Tällaisella järjestelmällä pyritään edistämään eläkejärjestelmän toiseen osaan kuuluvien lisäeläkkeiden kertymistä, ja siihen sisältyy joukko takeita, joiden noudattamisen varmistaminen kuuluu ministerille, joten tietyn vapaan ammatin harjoittajien esittämän hakemuksen ei voida katsoa merkitsevän perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomista.

99 Näin ollen on katsottava, että tietyn vapaan ammatin harjoittajien päätös perustaa eläkekassa, jonka tehtävänä on lisäeläkejärjestelmän hallinnointi, ja pyytää viranomaisia saattamaan tähän eläkekassaan kuuluminen pakolliseksi kaikille tähän ammattikuntaan kuuluville, ei ole ristiriidassa perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan kanssa.

100 Myöskään asianomaisen jäsenvaltion päätös tehdä tällaiseen kassaan kuuluminen pakolliseksi kaikille tähän ammattikuntaan kuuluville henkilöille ei näiden samojen syiden perusteella näin ollen ole ristiriidassa perustamissopimuksen 5 ja 85 artiklan kanssa.

101 Näin ollen toiseen kysymykseen on vastattava, että tietyn vapaan ammatin harjoittajien etujärjestön hakemuksesta tehty viranomaisten päätös, jolla kuuluminen ammatilliseen eläkekassaan tehdään pakolliseksi, ei ole ristiriidassa perustamissopimuksen 5 ja 85 artiklan kanssa.

Ensimmäisen ennakkoratkaisukysymys

102 Ensimmäisellä kysymyksellään, joka on syytä tarkastella toiseksi, kansallinen tuomioistuin haluaa lähinnä tietää, onko sellaista tietyn vapaan ammatin harjoittajien etujärjestön perustamaa eläkekassaa, jonka tehtävänä on sellaisen lisäeläkejärjestelmän hallinnoiminen, johon kuulumisen viranomaiset ovat tehneet pakolliseksi kaikille tähän ammattikuntaan kuuluville henkilöille, pidettävä perustamissopimuksen 85, 86 ja 90 artiklassa tarkoitettuna yrityksenä.

103 Pensioenfondsin ja EY:n tuomioistuimen perussäännön 20 artiklan mukaisesti huomautuksia esittäneiden hallitusten mukaan tällaista kassaa ei voida pitää perustamissopimuksen 85, 86 ja 90 artiklassa tarkoitettuna yrityksenä. Ne viittaavat tältä osin ammatillisen eläkekassan ja sen hallinnoiman lisäeläkejärjestelmän eri ominaispiirteisiin.

104 Ne esittävät ensinnäkin, että sillä, että kaikkien tietyn vapaan ammatin harjoittajien on pakko kuulua lisäeläkejärjestelmään tai ainakin sen tärkeimpään osaan, on olennainen sosiaalinen merkitys Alankomaissa sovellettavassa eläkejärjestelmässä, koska lakisääteisen vähimmäispalkan perusteella laskettu lakisääteinen eläke on erittäin pieni. Koska tähän ammattikuntaan kuuluvat henkilöt ovat perustaneet lisäeläkejärjestelmän ja koska viranomaiset ovat saattaneet tähän järjestelmään kuulumisen pakolliseksi, lisäeläkejärjestelmä on osa Alankomaiden sosiaaliturvajärjestelmää, ja lisäeläkejärjestelmää hallinnoivan ammatillisen eläkekassan on katsottava osaltaan myötävaikuttavan yleishyödyllisten sosiaaliturvapalvelujen hallinnoimiseen.

105 Toiseksi ne esittävät, että ammatillinen eläkekassa ei tavoittele voittoa. Tällaisen kassan hallintokulut ovat henkivakuutusyhtiöiden hallintokuluja pienemmät, ja kassan voitot jaetaan vakuutetuille korottamalla heidän eläkeoikeuksiaan. Se ammattialajärjestö, jonka aloitteesta tällainen kassa perustettiin, valvoo välittö-

mästi eläkejärjestelmän täytäntöönpanoa, sillä se nimittää kassan johtoelinten jäsenet ja erottaa heidät. Lisäksi viranomaiset eli nyt käsiteltävänä olevassa tapauksessa vakuutuslautakunta valvoo kassan toimintaa.

106 Kolmanneksi ne esittävät, että ammatillinen eläkekassa toimii yhteisvastuuperiaatteen mukaisesti. Yhteisvastuuperiaatetta kuvastavat seuraavat seikat: eläkekassaan hyväksytään kaikki kyseiseen ammattikuntaan kuuluvat henkilöt ilman edeltävää terveystarkastusta; vakuutusmaksut otetaan vastattaviksi eläkeoikeuksien kertymisen jatkumiseksi työkyvyttömyystapauksessa; vakuututetuille, jotka jo harjoittivat ammattiaan järjestelmän tullessa voimaan, myönnetään takautuvia eläkeoikeuksia, ja eläkkeiden suuruus on indeksoitu niiden arvon säilyttämiseksi. Yhteisvastuuperiaate ilmenee myös siitä, että kassan perimän vakuutusmaksun suuruus ei riipu siitä, minkä ikäisenä vakuutettu alkoi ammatin harjoittamisen, eikä siitä, mikä hänen terveydentilansa oli liittymishetkellä. Tällaisen yhteisvastuun vuoksi on välttämätöntä, että lisäeläkejärjestelmään kuuluminen on pakollista kaikille ammattikuntaan kuuluville. Jos näin ei olisi, siitä, että järjestelmään ei kuuluisi "hyviä asiakkaita", seuraisi syöksykierre, joka vaarantaisi eläkejärjestelmän talouden tasapainon.

107 Edellä esitetyn perusteella Pensioenfonds ja asian käsittelyyn osallistuvat hallitukset väittävät, että Pensioenfonds on laitos, jonka tehtävänä on sosiaaliturvajärjestelmän hallinnointi ja jollaisena edellä mainituissa yhdistetyissä asioissa Poucet ja Pistre annetussa tuomiossa kyseessä olevia laitoksia pidettiin, ja että se on erilainen laitos kuin se laitos, josta oli kyse edellä mainitussa asiassa Fédération française des sociétés d'assurance ym. annetussa tuomiossa ja jota kyseisessä tuomiossa pidettiin perustamissopimuksen 85, 86 ja 90 artiklassa tarkoitettuna yrityksenä.

108 Kuten edellä tämän tuomion 74 kohdassa todetaan, yhteisöjen tuomioistuin on kilpailuoikeutta koskevissa tapauksissa katsonut, että käsite "yritys" tarkoittaa jokaista yksikköä, joka harjoittaa taloudellista toimintaa, riippumatta kyseisen yksikön oikeudellisesta muodosta ja rahoitustavasta.

109 Lisäksi yhteisöjen tuomioistuin katsoi edellä mainituissa yhdistetyissä asioissa Poucet ja Pistre antamansa tuomion 19 kohdassa, etteivät tiettyjen yhteisvastuuperiaatteeseen perustuvien pakollisten sosiaaliturvajärjestelmien hallinnoinnista vastaavat laitokset kuulu tämän käsitteen alaan. Sen käsiteltäväksi saatetussa sairaus- ja äitiysvakuutusjärjestelmässä etuudet olivat nimittäin samanlaiset kaikille edunsaajille, vaikka vakuutusmaksujen suuruus riippui tuloista; vanhuuseläkevakuutusjärjestelmässä työssä käyvät työntekijät rahoittivat vanhuuseläkkeet; laissa vahvistettuja oikeuksia vanhuuseläkkeeseen ei myöskään ollut suhteutettu vanhuuseläkejärjestelmän rahoittamiseksi maksettuihin vakuutusmaksuihin; lisäksi järjestelmät, joihin oli kertynyt ylijäämää, osallistuivat sellaisten järjestelmien rahoitukseen, joilla oli rakenteellisia rahoitusvaikeuksia. Tämä yhteisvastuu edellytti välttämättä sitä, että eri järjestelmien hoidosta vastasi yksi laitos ja että näihin järjestelmiin kuuluminen oli pakollista.

110 Edellä mainitussa asiassa Fédération française des sociétés d'assurance ym. yhteisöjen tuomioistuin sitä vastoin totesi, että voittoa tavoittelematon laitos, joka hoitaa pakollista perusjärjestelmää täydentävää, laissa vapaaehtoiseksi säädettyä ja rahastointiperiaatteen mukaista vanhuuseläkejärjestelmää, on perustamissopimuksen 85, 86 ja 90 artiklassa tarkoitettu yritys. Eläkejärjestelmään kuulumisen vapaaehtoisuus, rahastointiperiaatteen soveltaminen ja se, että etuudet määräytyivät yksinomaan edunsaajien maksamien vakuutusmaksujen määrän sekä järjestelmän hoidosta vastaavan laitoksen sijoitusten taloudellisten tulosten perusteella, merkitsivät sitä, että tämä elin harjoitti taloudellista toimintaa kilpaillen tältä osin henkivakuutusyhtiöiden kanssa. Sosiaalisen päämäärän tavoitteleminen, se, ettei tarkoituksena ollut voiton tavoittelu, yhteisvastuuta ilmentävät ominaispiirteet tai muut säännöt, jotka koskivat muun muassa järjestelmän hallinnoinnista vastaavalle laitokselle sijoitustoiminnan osalta asetettuja rajoituksia, eivät olleet seikkoja, joiden vuoksi olisi pitänyt katsoa, että järjestelmää hallinnoivan laitoksen toiminta ei ollut taloudellista toimintaa.

111 Tukeutuen edellä mainitussa asiassa Fédération française des sociétés d'assurance ym:ihin annettuun tuomioon yhteisöjen tuomioistuin totesi edellä mainituissa asioissa Albany, Brentjens' ja Drijvende Bokken antamissaan tuomioissa, että tietyn toimialan työnantajia ja työntekijöitä edustavien etujärjestöjen kollektiivisella sopimuksella perustettu eläkekassa, jonka tehtävänä on lisäeläke-

järjestelmän hallinnoiminen ja johon kuuluminen on viranomaisten päätöksellä tehty pakolliseksi kaikille tämän toimialan työntekijöille, on perustamissopimuksen 85 artiklassa ja sitä seuraavissa artikloissa tarkoitettu yritys.

112 Yhteisöjen tuomioistuin tuli tähän lopputulokseen todettuaan, että edellä mainituissa asioissa annetuissa tuomioissa kyseessä olevat toimialakohtaiset eläkekassat määrittivät itse vakuutusmaksujen ja etuuksien suuruuden ja toimivat rahastointiperiaatteen mukaisesti, ja että toisin kuin niiden etuuksien suuruus, joita maksavat pakollisia sosiaaliturvajärjestelmiä hallinnoivat laitokset, joista oli kyse edellä mainituissa yhdistetyissä asioissa Poucet ja Pistre, eläkekassan maksamien etuuksien suuruus riippui näin ollen siitä, millaisia taloudellisia tuloksia se saavutti sijoitustoiminnassaan, jonka osalta se oli vakuutusyhtiöiden tavoin vakuutuslautakunnan valvonnan alainen. Lisäksi se seikka, että toimialakohtaisella eläkekassalla oli tietyissä olosuhteissa velvollisuus tai toimivalta vapauttaa yrityksiä kassaan kuulumispakosta, merkitsi, että kyseinen kassa harjoitti vakuutusyhtiöiden kanssa kilpailevaa taloudellista toimintaa (ks. em. asia Albany, tuomion 81—84 kohta; em. yhdistetyt asiat Brentjens', tuomion 81—84 kohta ja em. asia Drijvende Bokken, tuomion 71—74 kohta).

113 Tämä pätee myös pääasioissa kyseessä olevaan ammatilliseen eläkekassaan.

114 Pensioenfonds nimittäin määrittää itse vakuutusmaksujen ja etuuksien suuruuden ja toimii rahastointiperiaatteen mukaisesti. Pensioenfondsin maksamien etuuksien suuruus riippuu näin ollen siitä, millaisia taloudellisia tuloksia se saavuttaa sijoitustoiminnassaan, jonka osalta se on vakuutusyhtiöiden tavoin vakuutuslautakunnan valvonnan alainen.

115 Näistä ominaispiirteistä ja lisäksi siitä, että erikoislääkärit voivat valita, hankkivatko he peruseläkkeensä Pensioenfondsista vai asianmukaisesti hyväksytystä vakuutusyhtiöstä, ja siitä, että kassalla on oikeus myöntää tietyille erikoislää-

käreiden ryhmille vapautus kassaan kuulumispakosta eläkejärjestelmän muiden osien osalta, ilmenee, että Pensioenfonds harjoittaa vakuutusyhtiöiden kanssa kilpailevaa taloudellista toimintaa.

116 On siis katsottava, että Pensioenfondsin kaltainen laitos on perustamissopimuksen 85, 86 ja 90 artiklassa tarkoitettu yritys.

117 Se, ettei Pensioenfonds tavoittele voittoa, ja ne yhteisvastuuperiaatetta ilmentävät ominaispiirteet, joihin Pensioenfonds ja huomautuksia esittäneet hallitukset ovat vedonneet, eivät ole riittäviä syitä sen päätelmän tekemiselle, ettei Pensioenfondsia olisi pidettävä perustamissopimuksen kilpailusäännöissä tarkoitettuna yrityksenä (ks. em. asia Albany, tuomion 85 kohta; em. yhdistetyt asiat Brentjens', tuomion 85 kohta ja em. asia Drijvende Bokken, tuomion 75 kohta).

118 Sosiaalisen päämäärän tavoitteleminen, edellä mainitut yhteisvastuuperiaatetta ilmentävät ominaispiirteet sekä Pensioenfondsin sijoitustoimintaa koskevat rajoitukset tai valvonta saattavat tosin heikentävät Pensioenfondsin tarjoamien palvelujen kilpailukykyä vakuutusyhtiöiden tarjoamiin vastaaviin palveluihin verrattuna. Vaikka tällaiset velvoitteet eivät estä Pensioenfondsin harjoittaman toiminnan pitämistä taloudellisena toimintana, ne voivat oikeuttaa sen, että tällaisella laitoksella on yksinoikeus lisäeläkejärjestelmän hallinnointiin (ks. em. asia Albany, tuomion 86 kohta; em. yhdistetyt asiat Brentjens', tuomion 86 kohta ja em. asia Drijvende Bokken, tuomion 76 kohta).

119 Ensimmäiseen kysymykseen on näin ollen vastattava, että kansallisessa tuomioistuimessa käsiteltävänä olevan kaltainen eläkekassa, joka määrittää itse vakuutusmaksujen ja etuuksien suuruuden ja toimii rahastointiperiaatteen mukaisesti ja jonka tehtävänä on tietyn vapaan ammatin harjoittajien etujärjestön perustaman sellaisen lisäeläkejärjestelmän hallinnointi, johon kuulu-

misen viranomaiset ovat tehneet pakolliseksi kaikille tähän ammattikuntaan kuuluville henkilöille, on perustamissopimuksen 85, 86 ja 90 artiklassa tarkoitettu yritys.

Kolmas ennakkoratkaisukysymys

120 Kolmannella kysymyksellään kansallinen tuomioistuin haluaa tietää, onko perustamissopimuksen 86 ja 90 artiklan vastaista se, että viranomaiset antavat eläkekassalle yksinoikeuden hallinnoida tietyn vapaan ammatin harjoittajien lisäeläkejärjestelmää.

121 Ensimmäiseen kysymykseen annetusta vastauksesta seuraa, että peruseläkkeen osalta Pensioenfondsia on pidettävä perustamissopimuksen 85, 86 ja 90 artiklassa tarkoitettuna yrityksenä ja että Pensioenfonds kilpailee tältä osin vakuutusyhtiöiden kanssa. Lisäeläkejärjestelmän tämän osan osalta Pensioenfondsilla ei näin ollen ole mitään perustamissopimuksen 90 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua yksinoikeutta.

122 Viranomaisten päätös, jolla Pensioenfondsiin kuuluminen tehdään pakolliseksi siltä osin kuin kyse on eläkejärjestelmän toisesta osasta, johon kuluu indeksijärjestelmä, takautuvat eläkeoikeudet, eläkeoikeuksien kertymisen jatkuminen työkyvyttömyystapauksissa ja lisäetuudet jälkeen jääneille, merkitsee välttämättä sitä, että Pensioenfondsille on annettu yksinoikeus eläkeoikeuksien kertymiseksi maksettavien vakuutusmaksujen keräämiseen ja hallinnoimiseen. Tällaista kassaa on siksi pidettävä yrityksenä, jolle viranomaiset ovat antaneet perustamissopimuksen 90 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuja yksinoikeuksia.

123 Näin ollen on tarkasteltava, onko Pensioenfondsilla määräävä markkina-asema yhteismarkkinoilla tai niiden merkittävällä osalla.

124 Pensioenfonds ja Alankomaiden hallitus esittävät tältä osin, että Pensioenfondsilla ei ole perustamissopimuksen 86 artiklassa tarkoitettua määräävää markkina-asemaa. Alankomaihin sijoittautuneiden itsenäisten erikoislääkäreiden lisäeläkemarkkinat eivät niiden mukaan muodosta tässä jäsenvaltiossa myönnettävien kaikkien lisäeläkkeiden markkinoista erillisiä palvelujen markkinoita.

125 Tältä osin riittää, kun todetaan, kuten komissio on perustellusti esittänyt, että siitä, että Pensioenfondsille on annettu yksinoikeus hallinnoida Alankomaihin sijoittautuneiden erikoislääkäreiden ammatillisen lisäeläkejärjestelmän toista osaa, seuraa, että erikoislääkärit eivät voi hankkia eläkejärjestelmänsä tätä osaa koskevaa vakuutusta joltain toiselta vakuutuksenantajalta.

126 Pensioenfondsilla on näin ollen lakiin perustuva monopoli yhden jäsenvaltion tietyn ammattialan tiettyjen vakuutuspalvelujen tarjonnan alalla ja näin ollen yhteismarkkinoiden merkittävällä osalla. Sillä on näin ollen katsottava olevan perustamissopimuksen 86 artiklassa tarkoitettu määräävä markkina-asema (ks. asia C-179/90, Merci convenzionali porto di Genova, tuomio 10.12.1991, Kok. 1991, s. I-5889, 14 kohta ja asia C-18/88, GB-Inno-BM, tuomio 13.12.1991, Kok. 1991, s. I-5941, 17 kohta; Kok. Ep. XI, s. 551).

127 On kuitenkin lisättävä, että pelkästään se, että luodaan määräävä markkina-asema myöntämällä 90 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuja yksinoikeuksia, ei

sinänsä ole perustamissopimuksen 86 artiklan vastaista. Jäsenvaltio rikkoo näihin kahteen määräykseen sisältyviä kieltoja, jos yritys syyllistyy määräävän markkina-aseman väärinkäyttöön pelkästään käyttämällä sille myönnettyjä yksinoikeuksia tai jos nämä oikeudet ovat omiaan johtamaan tilanteeseen, jossa yritys käyttää asemaansa väärin (em. asia Höfner ja Elser, tuomion 29 kohta; asia C-260/89, ERT, tuomio 18.6.1991, Kok. 1991, s. I-2925, 37 kohta; Kok. Ep. XI, s. 221; em. asia Merci convenzionali porto di Genova, tuomion 16 ja 17 kohta; asia C-323/93, Centre d'insémination de la Crespelle, tuomio 5.10.1994, Kok. 1994, s. I-5077, 18 kohta; Kok. Ep. XVI, s. 209 ja asia C-163/96, Raso ym., tuomio 12.2.1998, Kok. 1998, s. I-533, 27 kohta). Kuten edellä mainitussa asiassa Höfner ja Elser annetun tuomion 31 kohdasta ilmenee, kyseessä on tällainen perustamissopimuksen 90 artiklan 1 kohdan vastainen väärinkäytös erityisesti silloin, kun jäsenvaltio myöntää jollekin yritykselle yksinoikeuden harjoittaa tiettyjä toimintoja ja luo tilanteen, jossa tämä yritys ei selvästikään pysty tyydyttämään markkinoilla tämän toiminnan osalta vallitsevaa kysyntää.

128 Kansallisen tuomioistuimen toimittamista tiedoista sekä Pensioenfondsin, asian käsittelyyn osallistuneiden hallitusten ja komission esittämistä kirjallisista ja suullisista huomautuksista ei kuitenkaan ilmene, että Pensioenfonds olisi syyllistynyt määräävän markkina-aseman väärinkäyttöön pelkästään käyttämällä sille myönnettyä yksinoikeutta tai että Pensioenfondsin tarjoamat eläke-etuudet eivät vastaisi erikoislääkäreiden tarpeita.

129 Tältä osin on todettava, että Pavlov ym. eivät olleet ilmaisseet haluavansa hankkia lisäeläkkeensä joltain vakuutusyhtiöltä; he ovat väittäneet, että heidän ei ole kuuluttava Pensioenfondsiin vaan johonkin toiseen ammatilliseen eläkekassaan, johon kuuluminen oli myös tehty pakolliseksi.

130 Näin ollen kolmanteen kysymykseen on vastattava, että se, että viranomaiset antavat eläkekassalle yksinoikeuden hallinnoida tietyn vapaan ammatin harjoittajien lisäeläkejärjestelmää, ei ole ristiriidassa perustamissopimuksen 86 ja 90 artiklan kanssa.

Oikeudenkäyntikulut

131 Yhteisöjen tuomioistuimelle huomautuksensa esittäneille Alankomaiden hallitukselle, Kreikan hallituksella ja Ranskan hallitukselle sekä komissiolle aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja ei voida määrätä korvattaviksi. Pääasioiden asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevien asioiden käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN

on ratkaissut Kantongerecht te Nijmegenin 8.5.1998 tekemällään päätöksellä esittämät kysymykset seuraavasti:

1) **Tietyn vapaan ammatin harjoittajien etujärjestön hakemuksesta tehty viranomaisten päätös, jolla kuuluminen ammatilliseen eläkekassaan tehdään pakolliseksi, ei ole ristiriidassa EY:n perustamissopimuksen 5 ja 85 artiklan (joista on tullut EY 10 ja EY 81 artikla) kanssa.**

2) **Kansallisessa tuomioistuimessa käsiteltävänä olevan kaltainen eläkekassa, joka määrittää itse vakuutusmaksujen ja etuuksien suuruuden ja toimii**

rahastointiperiaatteen mukaisesti ja jonka tehtävänä on tietyn vapaan ammatin harjoittajien etujärjestön perustaman sellaisen lisäeläkejärjestelmän hallinnointi, johon kuulumisen viranomaiset ovat tehneet pakolliseksi kaikille tähän ammattikuntaan kuuluville henkilöille, on perustamissopimuksen 85 artiklassa ja EY:n perustamissopimuksen 86 ja 90 artiklassa (joista on tullut EY 82 ja EY 86 artikla) tarkoitettu yritys.

3) **Se, että viranomaiset antavat eläkekassalle yksinoikeuden hallinnoida tietyn vapaan ammatin harjoittajien lisäeläkejärjestelmää, ei ole ristiriidassa perustamissopimuksen 86 ja 90 artiklan kanssa.**

Rodríguez Iglesias Moitinho de Almeida Edward

Sevón Schintgen Kapteyn Gulmann

Puissochet Wathelet

Julistettiin Luxemburgissa 12 päivänä syyskuuta 2000.

R. Grass G. C. Rodríguez Iglesias

kirjaaja presidentti